

Krzysztof Rafał Prokop

"Zarys dziejów diecezji krakowskiej.
Cz. 3, Czasy najnowsze", Bolesław
Przybyszewski, Kraków 1998 :
[recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 6/2, 249-251

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ścioła w Polsce – z szeroko rozbudowanymi biogramami biskupów polskich (wykorzystać można materiał zawarty w omawianej książce).

Praca Krzysztofa Rafała Prokopa *Biskupi Kościoła Katolickiego w III Rzeczypospolitej* jest pozycją cenną i wartą kolejnych edycji. Trzeba jednak pamiętać o usunięciu wszystkich niedociągnięć przy planowanych kolejnych wydaniach, co pełen pokory Autor uświadamia sobie i czytelnikom w przedmowie do swej pracy.

Hubert Jerzy KACZMARSKI

Bolesław Przybyszewski, *Zarys dziejów diecezji krakowskiej. Część III – Czasy najnowsze*. Kraków 1998, ss. 160.

Zbliża się rok 2000, a wraz z nim i millenium istnienia stałej organizacji kościelnej na ziemiach polskich, ukonstytuowanej w roku 1000 w postaci metropolii gnieźnieńskiej. Jubileusz ten stanie się bez wątpienia inspiracją dla powstania szeregu prac historycznych, traktujących o utworzonych przed tysiącem lat diecezjach. De facto publikacje takie już od jakiegoś czasu się ukazują, skądinąd zaś wiadomo, że w trakcie realizacji, na różnych etapach, jest cały szereg kolejnych inicjatyw wydawniczych. By powyższe stwierdzenie w jakiejś mierze zamplifikować, odwołajmy się do przykładu biskupstwa krakowskiego. Jakkolwiek oficjalna data rozpoczęcia w Krakowie obchodów millenijnych to 15 VI 1999 (podczas bytności papieża Jana Pawła II), niemniej już poprzedni rok 1998 przyniósł co najmniej kilka publikacji z tąże rocznicą związanych. Dwóch pracowników krakowskiej Papieskiej Akademii Teologicznej – ks. prof. Jan Kracik i ks. dr Grzegorz Ryś, wydało stosunkowo skromny objętościowo tomik *Dziesięć wieków diecezji krakowskiej*. Broszurowy zgoła charakter posiada publikacja Piotra Bilińskiego *Żywoty sławnych biskupów krakowskich*, wydana z inicjatywy duszpasterstwa archikatedry wawelskiej. Monumentalnie natomiast (przynajmniej pod względem objętości) przedstawia się niemal 750-stronicowy tom pierwszy *Dziejów diecezji krakowskiej do roku 1795*, autorstwa profesora KUL ks. Bolesława Kumora, zapoczątkowujący serię – według informacji zawartej we Wstępie – w sumie czterech woluminów. Jak w przypadku wyżej wspomnianej edycji rok 1998 stanowi datę początkową jej ukazywania się, tak w odniesieniu do stanowiącego zasadniczy przedmiot niniejszego tekstu recenzyjnego *Zarysu dziejów diecezji krakowskiej* ks. Bolesława Przybyszewskiego jest cezurą zamykającą dla serii.

Tytułowe opracowanie ukazało się w trzech częściach w latach 1989-1998. Pierwsza obejmowała okres od początków chrześcijaństwa w Małopolsce po pasterzowanie kardynała Fryderyka Jagiellończyka (†1505), druga – całą dobę nowożytną po upadek I Rzeczypospolitej, trzecia wreszcie doprowadzona została do momentu śmierci kardynała Adama Stefana Sapiehy (†1951).

Autor *Zarysu* jest obecnie nestorem w gronie historyków Kościoła w Polsce. Urodził się 13 IX 1908 w Skrzyszowicach koło Słomnik. Po uzyskaniu w r.1928 świadectwa dojrzałości w Staroklasycznym Gimnazjum św. Anny w Krakowie, wstąpił do krakowskiego Arcybiskupiego Seminarium Duchownego, podejmując równocześnie stu-

dia na Wydziale Teologicznym UJ. Wyświęcony na kapłana 3 IV 1933 r. przez metropolitę Adama Stefana Sapięę, pracował przez kilka lat jako duszpasterz w Wieliczce. W 1938 uzyskał na UJ stopień magistra teologii na podstawie pracy *Iwo Odrowąż a klasztory norbertańskie w Hebdowie i Imbramowicach*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. Tadeusza Glemmy. Tenże badacz był również promotorem doktoratu ks. Przybyszewskiego nt. *Dzieje kościelne Krakowa w czasie okupacji 1939-1945* (druk 1979), obronionego w r. 1950. Uprzednio już, od r. 1942, ks. Bolesław Przybyszewski podjął pracę w Krakowskiej Kurii Metropolitalnej, wpięrw jako notariusz, a następnie kanclerz, należąc do najbliższych współpracowników kardynała Sapięę w ostatnim okresie jego życia. Aresztowany w listopadzie 1952 przez UB i więziony do lipca 1953, po uwolnieniu nie wrócił już do pracy kurialnej, lecz objął w r. 1954 – na przeciąg 17 lat – probostwo parafii Św. Krzyża w Krakowie. W tym czasie w działalności ks. Przybyszewskiego na pierwsze miejsce wysunęła się w sposób zdecydowany praca naukowa. W r. 1967 uzyskał habilitację na podstawie rozprawy *Złoty Dom Królestwa. Studium z dziejów krakowskiego cechu złotniczego od czasu jego powstania (ok. 1370) do połowy wieku XV* (druk 1968), a już rok wcześniej objął kierownictwo Katedry Archeologii Chrześcijańskiej w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (na uczelni tej pracował do roku 1969). Natomiast na gruncie krakowskim pozostawał związany z Papieskim Wydziałem Teologicznym, a następnie z utworzoną w r. 1981 Papieską Akademią Teologiczną, wpięrw jako profesor nadzwyczajny (1968/1973), a później zwyczajny (1977) – do przejścia na emeryturę w r. 1988. W latach 1973-1977 był nadto prezesem Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Papież Paweł VI obdarzył go godnością kapelana honorowego Jego Świątobliwości (18 XI 1971), zaś Jan Paweł II – prałata papieskiego (9 VII 1979). Tenże namiestnik Chrystusowy 4 I 1999 zaliczył ks. prof. Przybyszewskiego w poczet protonotariuszy apostolskich (infułatów), co uroczyscie zostało ogłoszone 6 III 1999. Dorobek naukowy ks. Bolesława Przybyszewskiego liczy ponad 200 pozycji drukowanych – najwięcej z tych prac dotyczy problematyki sztuki kościelnej, hagiografii i historii Kościoła krakowskiego*.

Powyższa, nieco obszerniejsza nota biograficzna o autorze, wydaje się na kartach tejże recenzji uzasadniona, a wręcz potrzebna, zważywszy, że recenzowany tom *Zarysu* traktuje w swych końcowych partiach o latach, na które przypada pierwszy okres działalności kapłańskiej w archidiecezji krakowskiej ks. Bolesława Przybyszewskiego – wpięrw jako duszpasterza, a później kurialisty i profesora seminaryjnego (w latach tajnego nauczania podczas okupacji niemieckiej).

Porównując wydane na przestrzeni lat 1989-1998 trzy części *Zarysu* pod kątem ich szaty edytorskiej, wyraźnie można dostrzec, jak istotne zmiany dokonały się w tym okresie w polskiej rzeczywistości – również na płaszczyźnie ruchu wydawniczego. Trudno

* Zob.: *Bibliografia prac naukowych Ks. prof. dr hab. Bolesława Przybyszewskiego 1938-1998 (w 50-lecie działalności piśmienniczej)*. „Przegląd Kalwaryjski”. R. 5: 1998 – Wydanie specjalne (Prace poświęcone uczczeniu 90-iej rocznicy życia wieloletniego Profesora WSD w Kalwarii Zebrzydowskiej – Ks. Prof. dr hab. Bolesława Przybyszewskiego), s. 13-36.

niemniej oprzeć się wrażeniu, iż zaistniałe szanse uczynienia książki wartościowej pod względem treściowym, także atrakcyjną wizualnie, nie do końca zostały wykorzystane.

Interesujący nas obecnie tom trzeci serii obejmuje okres od upadku I Rzeczypospolitej i śmierci ordynariusza krakowskiego Feliksa Turskiego († 1800), aż po najdłuższy w dotychczasowych dziejach tytułowej diecezji pontyfikat Adama Stefana Sapiehy (1911-1951) włącznie. Książka podzielona jest na cztery rozdziały, z których pierwszy ukazuje losy biskupstwa do momentu odsunięcia od rządów – pod naciskiem cesarza Rosji Mikołaja I – ordynariusza Karola Skórkowskiego, drugi – okres zarządzania diecezją przez administratorów (od Franciszka Zglenickiego poczynając, a na Antonim Gałęckim kończąc), trzeci – pontyfikaty kardynałów Albina Dunajewskiego i Jana Puzyny, czwarty – czterdziestolecie rządów pierwszego arcybiskupa-metropolity krakowskiego Adama Stefana Sapiehy. Całości dopełniają zestawienia biskupów ordynariuszy i sufraganów omawianej diecezji dla owego półtora stulecia, indeksy – osób i nazw geograficznych, mapy ukazujące kształt i zmiany granic biskupstwa krakowskiego w dobie zaborów i II Rzeczypospolitej oraz zasięg utworzonej w roku 1925 metropolii krakowskiej.

Spśród wszystkich trzech woluminów syntezy pióra ks. Bolesława Przybyszewskiego, ów właśnie trzeci, opatrzony podtytułem *Czasy najnowsze*, uchodzić może za najbardziej wartościowy i przydatny, jako że traktuje o okresie, którego nie obejmuje już monografia ks. Bolesława Kumora. Z drugiej strony przyznać trzeba, iż dziełko nestora polskich historyków Kościoła z pewnością nie zapełni tejsze luki, jaką powoduje brak monografii XIX- i XX-wiecznych dziejów diecezji krakowskiej, gdyż ma ono charakter pracy popularno-naukowej, nie zaś naukowej syntezy. Skreślona przystępnym językiem i oparta na znanych autorowi w większości z autopsji źródłach, spełni niemniej ważne zadanie uprzyśpieszenia szerokiemu kręgowi czytelników historii jednego z najstarszych biskupstw polskich. Wcześniej wydane tomy znalazły zresztą liczne grono nabywców, co skłoniło Wydawnictwo św. Stanisława Archidiecezji Krakowskiej do podjęcia prac nad całościową reedycją dzieła pod kątem właśnie millenijnego jubileuszu. Nowe wydanie zostanie przy tym rozszerzone o specjalnie na tą okazję dopisaną przez autora część czwartą, ukazującą wydarzenia lat 1951-1994 (cezurę zamykającą stanowi 15-lecie rządów aktualnego pastora Kościoła krakowskiego). Owo „dopełnienie” wydaje się być szczególnie cenne, jako że wyszło spod pióra naocznego świadka i uczestnika wielu spośród opisywanych faktów. Po części uwaga ta dotyczy i ostatniego rozdziału tomu trzeciego *Zarysu*, traktującego o rządach metropolity Adama Stefana Sapiehy, w ostatnim dziesięcioleciu życia którego ks. Bolesław Przybyszewski zaliczał się do najbliższych jego współpracowników. Zapowiedziana na rok 2000 całościowa edycja łączyć będzie tedy próbę syntetycznego ujęcia tysiącletnich dziejów biskupstwa z poniekąd dokumentalnym zapisem świadka epoki – w odniesieniu do ostatnich 60-70 lat. W nowym wydaniu zniknąć mają obecne we wszystkich trzech osobno wydanych woluminach, raczej mało korzystnie wpływające na estetykę książki rysunki, których dobór tematyczny (w przypadku części pierwszej i drugiej) również pozostawiał niemało do życzenia.

Krzysztof Prokop